

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/331150075>

KOBİ'lerde Verimliliği Artırma Yolunda Atılan Bir Adım: Sosyal Sermaye

Conference Paper · October 2011

CITATIONS
0

READS
42

2 authors:

Gülsüm Çalışır

Gümüşhane Üniversitesi

104 PUBLICATIONS 70 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Gurcan Banger

bizobiz.net Consultancy

7 PUBLICATIONS 2 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

STRATEJİK SİYASAL İLETİŞİM BAĞLAMINDA REFERANDUMLAR 16 NİSAN 2017 ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ REFERANDUMU TWİTTER ANALİZİ [View project](#)

Handbook of Research on Learning in the Age of Transhumanism [View project](#)

İşletmeler İçin 2023 Vizyonu

7.

KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi

25 - 26 Ekim 2011
İstanbul

Bildiri Kitabı

Editör

Prof. Dr. Müge İŞERİ

Editör Yardımcıları ve Yayına Hazırlayanlar

Yard. Doç. Dr. Gülsüm GÖKGÖZ

Öğr. Gör. Dr. Asuman SÖNMEZ

TC
İSTANBUL
KÜLTÜR
ÜNİVERSİTESİ

TC İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü

7. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi

Kongre Kitabı

Editör

Prof. Dr. Müge İŞERİ

Editör Yardımcıları ve Yayına Hazırlayanlar

Yard. Doç. Dr. Gülsüm SAVCI GÖKGÖZ

Öğr. Gör. Dr. Asuman SÖNMEZ

25 – 26 Ekim 2011
İstanbul

TC İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları
Yayın No: 155

ISBN : 978-605-4233-63-2

© Her türlü yayım hakkı TC İstanbul Kültür Üniversitesi'ne aittir.

Baskı

Golden Medya Matbaacılık ve Tic. A.Ş.
golden@goldenmedya.com.tr

Baskı Tarihi : Ekim 2011

TC İstanbul Kültür Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü

Ataköy Kampüsü, Bakırköy, 34156, İstanbul
Tel: (212) 498 44 13
Faks: (212) 465 82 98
E-posta: iibf@iku.edu.tr
Web: www.iku.edu.tr <http://iibf.iku.edu.tr>

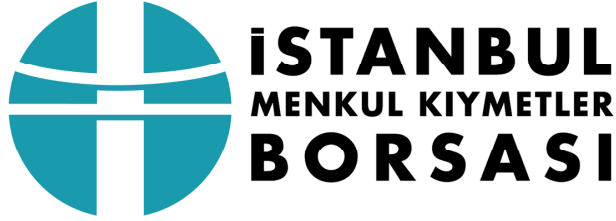
Kongremize destek veren

**Türkiye Cumhuriyet
Merkez Bankası'na**

Teşekkür ederiz.

Kongremize destek veren

**İstanbul Menkul
Kıymetler Borsası'na**

Teşekkür ederiz.

Medya Sponsoru

Yayın Sponsoru

Kongremizi katkılarıyla güçlendiren

Teşekkür ederiz.

Düzenleyen Kuruluşlar

İstanbul Kültür Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü

Destekleyen Kurumlar

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

İkitelli Organize Sanayi Bölgesi Başkanlığı (İOSB)

Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TURKONFED)

İstanbul Sanayici ve İş Adamları Dernekleri Federasyonu (İSİFED)

Makina İmalatçıları Birliği (MİB)

Ayakkabı Yan Sanayicileri Derneği (AYSAD)

Beyaz Eşya Yan Sanayicileri Derneği (BEYSAD)

Takım Tezgahları Sanayici ve İş Adamları Derneği (TİAD)

Taşıt Araçları Yan Sanayicileri Derneği (TAYSAD)

Türkiye Ev Tekstili Sanayici ve İşadamları Derneği (TETSİAD)

Tüm Sanayici ve İş Adamları Derneği (TÜMSİAD)

SubconTurkey Dergisi

Kongre Başkanı

Prof. Dr. Müge İşeri

Danışma Kurulu

Mustafa Kaplan..... KOSGEB Başkanı

Selahattin Kaya..... KOSGEB İkitelli İşletme Geliştirme Merkez Müdürü

Nihat Tunalı İkitelli Organize Sanayi Bölgesi (İOSB) Başkan V.

Zuhal Özbay Daş Türkiye Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TURKONFED)
Ekonomisti

Mehmet Sandal..... İstanbul Sanayici ve İş Adamları Dernekleri Federasyonu (İSİDEF)
Başkanı

M. Nail Türker..... Makine İmalatçıları Birliği (MİB) Genel Sekreter Yardımcısı

Ender Yazıcıoğlu Ayakkabı Yan Sanayicileri Derneği (AYSAD) Başkanı

Ayşegül Koç Beyaz Eşya Yan Sanayicileri Derneği (BEYSAD) Halkla İlişkiler
Müdürü

Yaşar Küçükçalık..... Türkiye Ev Tekstili Sanayici ve İşadamları Derneği (TETSİAD) Başkanı

Yavuz Öncü Takım Tezgahları Sanayici ve İş Adamları Derneği (TİAD) YK Üyesi

Gamze Taşpolat Takım Tezgahları Sanayici ve İş Adamları Derneği (TİAD) Genel
Sekreteri

Cengiz Metin Tüm Sanayici ve İş Adamları Derneği (TÜMSİAD) Genel Sekreteri
Özlem Gülşen Taşıt Araçları Yan Sanayicileri Derneği (TAYSAD) Genel Sekreteri
Vedat Gökçe Subconturkey Dergisi Yayın Müdürü

Bilimsel Kurul

Prof. Dr. A. Can Baysalİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet ÇilingirtürkMarmara Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Fahri Özokİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Durmuş Dünderİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Ercan Gegez.....Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Emre AlkinKemerburgaz Üniversitesi
Prof. Dr. Göksel AtamanMarmara Üniversitesi
Prof. Dr. Hülya Taluİstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut Paksoyİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Hüseyin Bilgin.....İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Müge İşeri.....İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Peyami Çarıkçioğluİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Tamer Koçelİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Tülin Aktinİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Uğur YozgatMarmara Üniversitesi

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. A. Can Baysalİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Müge İşeriİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut Paksoyİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Peyami Çarıkçioğluİstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Tamer Koçelİstanbul Kültür Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Kadri Mirzeİstanbul Kültür Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Levent Polatİstanbul Kültür Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Meltem Ulusan.....İstanbul Kültür Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nazan Çağlarİstanbul Kültür Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Meral Arık Toprakİstanbul Kültür Üniversitesi
Öğr.Gör. Nükhet Tunçbilek.....İstanbul Kültür Üniversitesi (*Kongre Web Sayfası
Koordinatörü*)

Düzenleme Kurulu Yardımcıları

Arş. Gör. Dr. Fırat Şimşek.....İstanbul Kültür Üniversitesi
Arş. Gör. Andaç Oğuzİstanbul Kültür Üniversitesi
Arş. Gör. Burçin Ataseven.....İstanbul Kültür Üniversitesi
Arş. Gör. Çağla Arıkerİstanbul Kültür Üniversitesi
Arş. Gör. Murat Taha Bilişik.....İstanbul Kültür Üniversitesi
Arş. Gör. Onur Gürgen Bilişik.....İstanbul Kültür Üniversitesi
Uzman Görkem Hancıİstanbul Kültür Üniversitesi
Uzman Eşref Mutlu.....İstanbul Kültür Üniversitesi

Kongre Sekreteri

Yrd. Doç. Dr. Gülsüm Gökgöz.....İstanbul Kültür Üniversitesi

Kongre Koordinatörü

Öğr. Gör. Dr. Asuman Sönmez.....İstanbul Kültür Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ, Prof. Dr. Müge İşeri.....	xix
KOBİ GELİŞTİRME VE REKABET UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ	xxi
KONGRE PROGRAMI	xxiii

1. BÖLÜM

BİLGİ YÖNETİMİ VE BİLGİ TEKNOLOJİLERİ

Bilgi Teknolojilerinin ve Yenilikçiliğin KOBİlerin Rekabet Gücüne Etkisi, Yazarlar: İsmail Bircan, Anıl Çekiç.....	3
İnternet Kullanımı ve E-Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, Yazarlar: Mehmet Marangoz, Seda Işık.....	13
KOBİ'lerde Etkin Bilgi Yönetimi Çözümleri ve Optimal Bilgi Yönetimi Aracının Tespitine Yönelik Bir Program Tasarısı, Yazarlar: Selim Müslüm, Mustafa Kemal Topçu, Murat Mala.....	23
Küçük ve Mikro İşletmelerin Bilgi Yönetimi Düzeyi, Uygulamaları, Aralarındaki Farklar ve Örgütsel Çıktılar, Yazar: Tuna Uslu.....	30

2. BÖLÜM

EKONOMİ

AB Uyum Sürecinde AB Hibe Projelerinin İncelenmesi: TRB1 (Malatya, Elazığ, Tunceli Ve Bingöl) Bölgesi Örneği, Yazarlar: Arzu Çakınberk, Sezgin Zabun	43
AB ve Türkiye'de KOBİ Destekleri: Amerikan ve Japon KOBİ Destek Planı ile Kıyaslama, Yazarlar: Gürhan Uysal, Melike Mengü.....	55
Azerbaycan Cumhuriyetinin Maliye Piyasasının Analizi, Yazar: Vefa Mahmudova.....	63
Azerbaycan'da Özel Ekonomik Bölgelerin Mevcut Durumu, Yazar: Aygün Cabarzade	73
Azerbaycan'ın Dış Ticaret Performansındaki Yeni Yönelimler ve İhracatın Rekabet Gücü Analizi, Yazar: Fariz Ahmadov, Geray Musayev, Yusif Aliyev.....	83
İhracatçı Türk KOBİ'lerinin Orta Asya Pazarında Rekabet Edebilirliği, Yazarlar: Halil Seval, Tuba Yumuşak Tokuçoğlu, E. Burcu Mamak Ekinci, Z. Birce Ergör.....	93

3. BÖLÜM

FİNANS

Basel Kriterlerinin KOBİ'lerin Kredilendirilmesi Üzerindeki Etkileri: Basel II'ye Hazırlık Sürecinde Basel-III Uzlaşısı, Yazarlar: Şakir Sakarya, Murat Keten	107
Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Bütçe Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma, Yazar: A. Seden Özbek Püskül.....	121
Perakende Kredi Skorlamasında Muhtemel Riskler ve Ters Seçim Sorunu, Yazar: Mehmet Yazıcı.....	137
Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre KOBİ'lerin Yeniden yapılandırılması, Yazar: Seniha Dal	147
Yeni TTK'nın KOBİ'lerin Finansal Bilgi Sistemine Yansımaları, Yazarlar: Rüstem Hacırüstemoğlu, Volkan Demir	159

4. BÖLÜM

İNSAN KAYNAKLARI

KOBİ'lerde Emek Talebi: Tokat İli Örneği, Yazarlar: Salih Barışık, Yasemin Çiftçi.....	171
KOBİ'lerde İşgücü Verimliliği Açısından İnsan Kaynakları Yönetiminin Yeri ve KOBİ Yöneticilerinin Konuya Yaklaşımı, Yazarlar: Esin Yeşildal, Fulya Aydınli Kulak, Cavide Uyargil	183
KOBİ'lerde Muhasebe Standartları Eğitim İhtiyacı, Yazar: Salim Şengel	191
KOBİlerde Verimliliği Artırma Yolunda Atılan Bir Adım: Sosyal Sermaye, Yazarlar: Gülsüm Çalışır, Gürcan Banger	199
KOBİlerde Verimliliği Arttırıcı Faktör Olarak Eğitim ve Kültür Değişimi, Yazar: Müzehher Yamaç	211

5. BÖLÜM

ÖRGÜTSEL DAVRANIŞ

Firmadan Firmaya İlişkilerin Bileşenlerinin Analizi, Yazarlar: Caner Dinçer, Banu Dinçer	223
İş Grupları İçinde Tarihi Pazarlar Nereye Gidiyor? Bağımlılık İlişkileri, Grup Bilinci ve Ekonomik Çıkarlar, Yazarlar: Burak Çapraz, Mehmet Ufuk Tutan, Seda Tunç	231
Örgüt Kültürü ve İnovasyon, Yazarlar: Hayri Ülgen, Aykut Berber, İbrahim Aksel	237

Örgütsel İletişim ile Örgütsel Bağlılık İlişkisi: Malatya Organize Sanayi Bölgesinde Faaliyet Gösteren İmalatçı KOBİ'lerde Bir Araştırma, Yazarlar: Gökdeniz Kalkın, Mehmet Tikici, Neslihan Derin.....	243
Örgütsel Sessizliğin Duygusal Tükenmişliğe Etkisi, Yazarlar: Mehmet Tikici, Neslihan Derin, Gökdeniz Kalkın.....	253
Sanayi Sektöründe KOBİ ve Büyük İşletme Çalışanlarının Yatırım Yapma Tercihleri ve İşlerini Sahiplenme Biçimleri, Yazar: Tuna Uslu.....	263

6. BÖLÜM

ÜRETİM

Entegre Üretim/Dağıtım Planlaması Üzerine Literatür Araştırması, Yazar: Ediz Atmaca, Nevra Yaman.....	273
Proje Yönetiminde Promethee ile Kritik Yolun Bulunması, Yazarlar: Tuğçe Karaca, Cevriye Gencer	279
Tepkisel Proje Çizelgeleme Yaklaşımı ile İlgili Literatür Araştırması, Yazar: Ediz Atmaca, Salih Dindar.....	291
Yalın İş Modeli İnovasyonu, Yazarlar: Gürcan Banger, Gülsüm Çalışır	299

7. BÖLÜM

VERİMLİLİK

Çalışma Ortamındaki Ergonomik Faktörlerin İyileştirilmesi Yoluyla Verimliliğin Arttırılması, Yazar: Umut H. İnan, Cenk Karaçin, Alper A. Yıldırım	309
Hastane Poliklinik İşlemlerinin Verimliliğinin Değerlendirilmesi ve İyileştirilmesi İçin Bir Simülasyon Analizi, Yazarlar: Özlem Kırıcı, Önder Belgin, Murat Caner Testik	317
Organize Sanayi Bölgesi Seçiminin İşletmelerin Verimliliğine Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Düzce Örneği, Yazar: Fevzi Er.....	325

8. BÖLÜM

YÖNETİM

Aile İşletmelerinin Yönetiminde Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir Araştırma: Sivas Örneği, Yazarlar: Yunus Emre Birol, Merve Tuncay	337
Azerbaycan'da Girişimcilik Faaliyetlerinin Durumu ve Çağdaş Girişimcilik Sisteminin Geliştirilmesi Stratejilerinin Önemi, Yazar: Asiman Guliyev, Fariz Ahmadov	347

Büyüme Sürecindeki Aile İşletmelerinin Karşılaşabilecekleri Sorunlar: Lefkoşa Sanayi Bölgesinde Faaliyet Gösteren Aile İşletmelerinde Bir Uygulama K.K.T.C, Yazar: Okan Veli Şafaklı.....	355
KOBİlerin Halka Arzında Hissedarlık Devrinin Yönetişim Felsefesine Olan Etkileri, Yazarlar: Ali Korhan Özen, Aslı Çakın	363
Küçük İşletmelerde Kurumsalaşmanın Etkileri Üzerine Görgül Bir Çalışma: Bilgi Altyapısı, Örgütsel İletişim ve Kalite Süreci Açısından Küçük ve Büyük İşletmelerin Kıyaslanması, Yazar: Tuna Uslu.....	379
Sosyal Medyada Var Olmanın KOBİ'lere Olan Etkisi ve KOBİ'ler için Sosyal Medyada Etkin Tutunma Stratejileri, Yazar: Tugay Keçeci	389
Quo Vadis (Hangi Değerlerle Nereye?), Yazar: Sera Özbaşar	399
YAZAR İNDEKSİ	415

Küçük İşletmelerde Kurumsalaşmanın Etkileri Üzerine Görgül Bir Çalışma: Bilgi Altyapısı, Örgütsel İletişim ve Kalite Süreci Açısından Küçük ve Büyük İşletmelerin Kıyaslanması, **Yazar:** Tuna Uslu

Sosyal Medyada Var Olmanın KOBİ'lere Olan Etkisi ve KOBİ'ler için Sosyal Medyada Etkin Tutunma Stratejileri, **Yazar:** Tugay Keçeci

11:30 – 13:00 ÖRGÜTSEL DAVRANIŞ

Oturum Salonu : Opal

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mahmut Paksoy (İstanbul Kültür Üniversitesi)

Firmadan Firmaya İlişkilerin Bileşenlerinin Analizi, **Yazarlar:** Caner Dinçer, Banu Dinçer

İş Grupları İçinde Tarihi Pazarlar Nereye Gidiyor? Bağımlılık İlişkileri, Grup Bilinci ve Ekonomik Çıkarlar, **Yazarlar:** Burak Çapraz, Mehmet Ufuk Tutan, Seda Tunç

Örgüt Kültürü ve İnovasyon, **Yazarlar:** Hayri Ülgen, Aykut Berber, İbrahim AKSEL

Örgütsel İletişim ile Örgütsel Bağlılık İlişkisi: Malatya Organize Sanayi Bölgesi'nde Faaliyet Gösteren İmalatçı KOBİ'lerde Bir Araştırma, **Yazarlar:** Gökdeniz Kalkın, Mehmet Tikici, Neslihan Derin

Örgütsel Sessizliğin Duygusal Tükenmişliğe Etkisi, **Yazarlar:** Mehmet Tikici, Neslihan Derin, Gökdeniz Kalkın

Sanayi Sektöründe KOBİ ve Büyük İşletme Çalışanlarının Yatırım Yapma Tercihleri ve İşlerini Sahiplenme Biçimleri, **Yazar:** Tuna Uslu

11:30 – 13:00 EKONOMİ

Oturum Salonu : Zümrüt

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Zafer Tunca (İstanbul Kültür Üniversitesi)

AB Uyum Sürecinde AB Hibe Projelerinin İncelenmesi: TRB1 (Malatya, Elazığ, Tunceli ve Bingöl) Bölgesi Örneği, **Yazarlar:** Arzu Çakınberk, Sezgin Zabun

AB ve Türkiye'de KOBİ Destekleri: Amerikan ve Japon KOBİ Destek Planı ile Kıyaslama, **Yazarlar:** Gürhan Uysal, Melike Mengü

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Maliye Piyasasının Analizi, **Yazar:** Vefa Mahmudova

Azerbaycan'da Özel Ekonomik Bölgelerin Mevcut Durumu, **Yazar:** Aygün Cabarzade

Azerbaycan'ın Dış Ticaret Performansındaki Yeni Yönelimler ve İhracatın Rekabet Gücü Analizi, **Yazarlar:** Fariz Ahmadov, Geray Musayev, Yusif Aliyev

İhracatçı Türk KOBİ'lerinin Orta Asya Pazarında Rekabet Edebilirliği, **Yazarlar:** Halil Seval, Tuba Yumuşak Tokuçoğlu, E. Burcu Mamak Ekinci, Z. Birce Ergör

14:30 – 16:00 İNSAN KAYNAKLARI

Oturum Salonu : Opal

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ayşe Can Baysal (İstanbul Kültür Üniversitesi)

KOBİ'lerde Emek Talebi: Tokat İli Örneği, **Yazarlar:** Salih Barışık, Yasemin Çiftçi

KOBİ'lerde İşgücü Verimliliği Açısından İnsan Kaynakları Yönetiminin Yeri ve KOBİ Yöneticilerinin Konuya Yaklaşımı, **Yazarlar:** Esin Yeşildal, Fulya Aydınlı Kulak, Cavide Uyargil

KOBİ'lerde Muhasebe Standartları Eğitim İhtiyacı, **Yazar:** *Salim Şengel*

KOBİ'lerde Verimliliği Artırma Yolunda Atılan Bir Adım: Sosyal Sermaye, **Yazarlar:** *Gülsüm Çalışır, Gürcan Banger*

KOBİ'lerde Verimliliği Arttırıcı Faktör Olarak Eğitim ve Kültür Değişimi, **Yazar:** *Müzehher Yamaç*

14:30 – 15:30 BİLGİ YÖNETİMİ VE TEKNOLOJİLERİ

Oturum Salonu : Zümrüt

Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Nazan Çağlar (İstanbul Kültür Üniversitesi)

Bilgi Teknolojilerinin ve Yenilikçiliğin KOBİlerin Rekabet Gücüne Etkisi, **Yazarlar:** *İsmail Bircan, Anıl Çekiç*

İnternet Kullanımı ve E-Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, **Yazarlar:** *Mehmet Marangoz, Seda Işık*

KOBİ'lerde Etkin Bilgi Yönetimi Çözümleri ve Optimal Bilgi Yönetimi Aracının Tespitine Yönelik Bir Program Tasarısı, **Yazarlar:** *Selim Müslüm, Mustafa Kemal Topçu, Murat Mala*

Küçük ve Mikro İşletmelerin Bilgi Yönetimi Düzeyi, Uygulamaları, Aralarındaki Farklar ve Örgütsel Çıktılar, **Yazar:** *Tuna Uslu*

16:30 – 17:30 VERİMLİLİK

Oturum Salonu : Zümrüt

Oturum Başkanı: Öğr. Gör. Dr. Meral Arık Toprak (İstanbul Kültür Üniversitesi)

Çalışma Ortamındaki Ergonomik Faktörlerin İyileştirilmesi Yoluyla Verimliliğin Arttırılması, **Yazar:** *Umut H. İnan, Cenk Karaçin, Alper A. Yıldırım*

Hastane Poliklinik İşlemlerinin Verimliliğinin Değerlendirilmesi ve İyileştirilmesi İçin Bir Simülasyon Analizi, **Yazarlar:** *Özlem Kırıcı, Önder Belgin, Murat Caner Testik*

Organize Sanayi Bölgesi Seçiminin İşletmelerin Verimliliğine Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Düzce Örneği, **Yazar:** *Fevzi Er*

Quo Vadis (Hangi Değerlerle Nereye?), **Yazar:** *Sera Özbaşar*

16:30 – 18:00 FİNANS

Oturum Salonu : Opal

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Peyami Çarıkçıoğlu (İstanbul Kültür Üniversitesi)

Basel Kriterlerinin KOBİ'lerin Kredilendirilmesi Üzerindeki Etkileri: Basel II'ye Hazırlık Sürecinde Basel-III Uzlaşısı, **Yazarlar:** *Şakir Sakarya, Murat Keten*

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Bütçe Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma, **Yazar:** *A. Seden Özbek Püskül*

Perakende Kredi Skorlamasında Muhtemel Riskler ve Ters Seçim Sorunu, **Yazar:** *Mehmet Yazıcı*

Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre KOBİ'lerin Yeniden yapılandırılması, **Yazar:** *Seniha Dal*

Yeni TTK'nın KOBİ'lerin Finansal Bilgi Sistemine Yansımaları, **Yazarlar:** *Rüstem Hacirüstemoğlu, Volkan Demir*

KOBİLERDE VERİMLİLİĞİ ARTIRMA YOLUNDA ATILAN BİR ADIM: SOSYAL SERMAYE

Gülsüm ÇALIŞIR

Eskişehir Sanayi Geliştirme Merkezi – SANGEM

Gürcan BANGER

Eskişehir Sanayi Geliştirme Merkezi – SANGEM

ÖZET

Son yıllarda yoğun şekilde kullanılmaya başlayan “sosyal sermaye” kavramı, günümüzde sıklıkla ekonomi, sosyoloji ve politika bilimleri çerçevesinde tartışılmaktadır. Kavram, özellikle bireyler ve kurumlar arasında iletişim, güven ve işbirliği boyutları ile ön plana çıkmaktadır. Kavram, KOBİ’lerde verimliliği artırılması bakımından değerlendirildiğinde ise KOBİ’ler arasındaki iletişimin geliştirilmesi, KOBİ’ler arasındaki sosyal sermaye düzeyinin yükselmesi şeklinde yorumlanabilir. Sosyal sermaye artışı ile birlikte KOBİ’lerde işbirliği artışı gözlenir. Böylelikle KOBİ’lerde kapasite ve deneyim artışı da beraberinde verimliliğin artışına yol açar.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Sermaye, KOBİ, İletişim, İşbirliği, Verimlilik Artışı

1. GİRİŞ

KOBİlerde verimliliği artırmak üzere pek çok yol denenmektedir. Bu denemeler arasında daha çok üretim ve teknolojik anlamda yapılan iyileştirmeler göze çarpmaktadır. Ancak bu şekilde verimliliğin arttırılacağına olan inanç çok yüksektir. Sorunun kökeninde çoğunlukla makinelerde yaşanan arızalar veya işgünün verimsizliği görüldüğü için de böylesi bir yola başvurulmasını çok görmemek gerekir. Ne yazık ki üretim, teknik ve finans alanında yaşanan sıkıntılar gölgesinde üretilen çözüm önerileri de daha çok teknik olmaktan öte gidememektedir.

Ülkelerin ekonomik gelişmeleriyle pozitif etkileşim içinde olan sosyal sermaye, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik başarı için acil olarak yatırım yapılması zorunlu olan bir alan haline gelmiştir. Zira görece az gelişmiş ülkelerde ekonomik gelişim süreçlerinde sosyal problemler, ekonomik zorluklar karşısında çoğunlukla görmezlikten gelinmektedir.

Günümüzde birçok popüler yönetim teorisi, insanlar arasındaki ilişkileri bir yana bırakarak, süreçler ve teknolojiye odaklanmış durumdadır. Birçok şirkette son derece etkili süreçler parayla satın alınabilecek en gelişmiş teknoloji olmasına rağmen yıkıcı rekabet, dedikodu, şüphe ve çok sayıda iş terki başarısızlığın sebebi olmaktadır. Bu şirketlerde sosyal sermaye eksikliği görülmektedir (Baltaş, 2011).

Uzun yıllar boyunca göz ardı edilen bir kavram olan “sosyal sermaye” KOBİ’lerde verimliliği artırma yolunda atılan yeni bir adım olarak gündeme gelmektedir. Özellikle 2000’li yıllarla birlikte kavramın varlığından ve etki alanlarından sıklıkla söz edilmektedir. Kavram; özü itibarıyla mekanik alanın dışına çıkarak, tamamen insani bir özellik olan güven, saygı ve karşılıklı iletişimin önemine vurgu yapmaktadır.

Sosyal sermaye kavramı 1990'lı yıllarda popüler olmaya başlamış ve Türkiye'de de bu tarihten sonra kavram üzerine araştırmalar yapılmıştır. Araştırmacılar, kavramın seçtikleri alanları ne şekilde etkilediğini ölçebilmek adına çalışmalar yapmıştır. Söz konusu çalışmalar arasında Eskişehir ölçeğinde yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sanayi Geliştirme Merkezi (SANGEM) olarak, Eskişehir Sanayi Odası'na (ESO) ve Eskişehir Mobilyacılar ve Marangozlar Odası'na (EMMO) kayıtlı olarak faaliyet gösteren mobilya firmaları üzerinde gerçekleştirilen bir incelemenin bir bölümünde firmaların sosyal sermaye bakımından içinde buldukları durumu tespit etmek amacıyla bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda söz konusu araştırmanın ilgili bölümüne, sosyal sermaye kavramının KOBİ'ler ölçeğine ne şekilde yansıdığını görebilmek ve kavramın KOBİ'lerde verimliliği artırmak bakımından ne oranda algılandığını gösterebilmek adına "örnek olay" kapsamında bu incelemeye yer verilmesi uygun görülmüştür.

2. SOSYAL SERMAYE KAVRAMI

Sosyal sermayeyi ilk olarak "gerekli olduğunda faydalı destekler sağlayan toplumsal ilişkilerin sermayeyi olarak tanımlayan Bourdieu, daha sonra kapsamlı ve anlaşılması kolay olan şu tanımlı yapmıştır: "Sosyal sermaye, bir bireyin ya da bir grubun kalıcı işler ağında, az çok kurumlaşmış karşılıklı tanıma ve tanınmalara sahip olması sayesinde elde ettiği gerçek ya da potansiyel kaynakların toplamıdır. Böylesi bir ağın harekete geçirmeye olanak sağladığı sermaye ve güçlerin toplamıdır (Bourdieu, v.d., 2003: 108).

Bourdieu, sosyal sermaye tanımında iki temel şeyden söz etmektedir: (i) Sosyal ilişkiler, bireylere sahip oldukları ağlar aracılığıyla çeşitli kaynaklara erişme imkânı verir ve (ii) Bu ilişkilerin miktarı ve kalitesi kişinin ulaşabileceği kaynakları etkiler. Buna göre sahip olunan sosyal sermayenin miktarı da bireyin fiilen harekete geçirebileceği ağ bağlantılarının büyüklüğüne ve bireyin sahip olduğu sermayelerin (ekonomik, kültürel ve sosyal) çeşidine ve miktarına bağlı olarak belirecektir (Carpiano, 2004: 39; Dika, 2003: 13). Bourdieu buradan sosyal sermayenin doğal ya da sosyal olarak verili olmadığını, sosyal sermayenin daha ziyade sosyal ilişkilerin bir ürünü olduğu sonucuna ulaşmaktadır (Winter, 2002: 2) ve ona göre sosyal sermaye, sosyal bağlantılardan türeyen bir değer ya da kaynak olarak tasavvur edilmelidir (Silva, v.d., 2004: 3).

Sosyal sermaye kavramı denildiğinde Bourdieu'dan sonra gelen ve bu alanda çalışmalar yapan bir isim de Coleman olmuştur. Coleman'a göre sosyal sermaye, tek bir varlık değildir. Ortak iki özelliği olan farklı varlıkların çeşitlenmesidir. Bunların hepsi bir sosyal yapının bazı düzlemlerinden oluşmuşlardır ve bu yapının içindeki bireylerin hareketlerini kolaylaştırmaktadırlar (1988: 95-120). Coleman'a göre sosyal sermaye şu üç farklı formda anlam kazanacaktır: (i) Yükümlülükler, beklentiler ve yapıların güvenilirliğinde, (ii) Eylemlere bir temel sağlamak için sosyal yapı içinde akan bilgi kanallarında, (iii) Belirsizlikleri azaltan, bireylerin kamu yararına faaliyet göstermemelerini sağlamak amacıyla düzenleyici araçlar olarak hizmet eden normlar ve etkin yaptırımlarda. Coleman'a göre, sosyal sermayeyi oluşturan bu üç yapı, aynı zamanda sosyal eylemleri anlamının ve açıklamanın da yollarını sunmaktadır. Bu çerçevede bireyler, sosyal eylemlerine, normlar, bilgi kanalları, yükümlülükler ve beklentiler çerçevesinde yön vermektedir (Ekşi Uğuz, 2010: 33).

Sosyal sermaye tartışmalarında aklı gelen üçüncü isim ise Putnam'dır. Bourdieu ve Coleman'ın tersine kavramı daha geniş bir ölçeğe taşıyan Putnam, kavramın sentezci bir çözümlemesini yapmakta, sosyolojik, psikolojik ve siyasal etmenlerle sosyal sermayenin getirilerini bir arada ele almaktadır. Kavramı, bireyler arasında işbirliğini oluşturan "güven, normlar ve ağlar" gibi bağlantılar üzerinden tanımlama yoluna giden Putnam'a göre sosyal sermaye; "Ortak hedefleri sağlamak amacıyla aktörlerin işbirliği halinde ve etkin şekilde ortak hareket etmesini sağlayan güven, sosyal normlar ve ağlar gibi sosyal örgütlenmenin özelliklerinden oluşmaktadır" (Altan, 2007: 224). Putnam'ın sosyal sermaye teorisi, diğer sosyal bilimciler tarafından ortaya koyulan teorilerden farklıdır. Putnam'ın teorisi, kolektif

eylemleri kolaylaştıran sosyal ağlara nasıl katınılacağına odaklanırken, diğer sosyal sermaye teorisyenleri sosyal sermayeyi “sosyal ilişkilerde ve yapılarda saklı olan kaynaklar” olarak tanımlamaktadırlar.

Sosyal sermaye; ülkelerin ekonomik faaliyetlerine, toplumsal hayatın etkilerini ortaya koymayı amaçlayan sosyal içerikli yeni bir iktisadi kavramdır. En az iki kişi arasında, güvene dayalı bir şekilde kurulabilen iletişim imkânı, biraz daha geniş bir tanımlamayla, toplumu oluşturan fertler, sivil toplum örgütleri ve kamu kurumları arasındaki koordinasyon faaliyetlerini kolaylaştırarak toplumun üretkenliğini arttıran güven, norm ve iletişim ağı özellikleri şeklinde tanımlanmaktadır. Ekonomik açıdan bakıldığında da sosyal sermaye, kişi ve kurumlar arası güvene dayalı ilişkilerin, ekonomik etkinliğe ve üretime yansımaları şeklinde kabul edilmektedir (Temple, 2000: 23).

OECD sosyal sermaye kavramını; “Bir grup içerisinde ya da gruplar arasında işbirliğini kolaylaştıran anlayışlar, paylaşılan değerler, normlarla birlikte ağlar” şeklinde tanımlamaktadır (National Statistics, 2001: 8-9). OECD'nin tanımında sosyal sermaye, grupların bir özelliği olarak ortaya çıkmakta ve sosyal sermayenin işbirliğini kolaylaştırıcı yönüne vurgu yapılmaktadır. Bu noktada OECD'nin tanımının, sosyal sermayeyi “kollektif amaçlara ulaşmayı kolaylaştıran bir şey olarak algıladığı; değerler, normlar, ağlarla eş değer tuttuğu ve güven, norm, ağ gibi bağlantılara gönderme yaptığı anlaşılmaktadır.

Dünya Bankası da kavramı; “Sosyal sermaye, bir toplumun sosyal etkileşiminin niteliği ve niceliğiyle biçimlenen normlar, ilişkiler ve kurumlara atıfta bulunur. Sosyal sermaye, bir topluluğu bir arada tutan bir çeşit tutkaldır” şeklinde tanımlamaktadır (National Statistics, 2001: 8-9). Bu bağlamda Dünya Bankası'na göre sosyal sermaye, geniş anlamda bir topluluğun verimliliği ve refahıyla bağlantılı normlar ve sosyal ağlardan oluşan insanlar arasındaki yatay bağlara atıfta bulunurken, dar anlamıyla hem pozitif hem de negatif yönleriyle insanlar arasındaki dikey bağlantılara atıfta bulunmaktadır.

Fukuyama (1999: 16), güven, sosyal sermaye ve ulusal ekonomin başarısı arasındaki ilişkileri analiz etmiş ve kavramı daha da genişleterek, bir grubun üyeleri arasında paylaşılan ve işbirliğine imkân sağlayan normlar ya da informel değerler seti olduğuna dikkat çekmiştir.

Sosyal sermaye kavramının literatürde yapılan tanımları değerlendirildiğinde birtakım ortak özellikler bulunduğu görülmektedir. Buna göre;

- Kavram hakkındaki görüşler ekonomik, sosyal ve politik alanları birleştirdiği, sosyal ilişkilerin ekonomik sonuçları etkilediği, ekonominin de bunları tetiklediği görüşünü savunmaktadır.
- Ekonomik kalkınma için gerekli potansiyel yaratıldığı savunulurken, kavramın doğası gereği ilişkilerin gelişmesinin yasal ve politik koşullara bağlı olmasıdır.
- Ekonomi kurumları arasındaki ilişkilerle, yasal ve yasal olmayan organizasyonların ekonomik kalkınmanın etkilerini arttırmada nasıl etkili olabileceği üzerinde durulmaktadır.

Özetle sosyal sermaye denildiğinde bütün yolların güven, ilişki, iletişim kavramlarıyla anlam kazandığı anlaşılmaktadır. Bu düşünceden hareketle, sosyal sermaye, güven, iletişim ve verimlilik arasındaki anlamsal bütünlüğü daha iyi netleştirmek adına söz konusu kavramlar arasındaki ilişkiye kısaca değinmekte fayda vardır.

3. SOSYAL SERMAYE VE GÜVEN

Güven, hayatın her aşamasında ilişkilerin belli bir çerçevede yürütülmesinde ve verimli sonuçlar alınmasında en önemli faktörlerden birisidir. Güven faktörü çok önemli bir özelliğe sahiptir. Ekonomik ve sosyal hayatta özellikle de çalışma hayatında güven unsuru zedelenirse, bu alanların işlevselliği de zedelenmiş olur.

Güven, diğer insanların hareketleri ve niyetleri hakkında istenilen beklentiler olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanımdan hareketle güven ile ilgili konular kişisel risk alma davranışı, işbirliği, azalan sosyal karmaşıklık, sosyal sermaye, düzen vb. olarak gerçekleştirilmektedir (Möllering, 2001).

Fukuyama (1999), sosyal sermaye kavramını insanlar arasındaki eşgüdüm ve işbirliğini teşvik eden ve içtenliğin hâkim olduğu normlar birliği olarak tanımlamaktadır. Fukuyama, bu normlar birliğinin itici gücü olarak güven unsuruna dikkati çekmekte ve gönüllü işbirliğinde güven faktörünü ön planda tutmaktadır. Fukuyama'ya göre güven, ekonomik hayatın incelenmesinden çıkaracağımız en önemli ders, bir ulusun rekabet yeteneği kadar, refahının da tek ve yaygın bir kültürel karakteristikle koşullandırılmasıdır. Bu da güven düzeyidir. Fukuyama, ekonomik krizlerin patlak vermesinde ve sürdürülmesinde önemli bir rolü bulunan “güven eksikliği”nin giderilmesi gerektiğine ve güven unsuruna duyulan ihtiyacın boyutuna dikkat çekmektedir. Güven unsurunun olmasıyla toplumdaki tüm katmanların birbiriyle bağlantılı bir şekilde sosyal dayanışmayı sağladığına vurgu yapmaktadır (Fukuyama, 1998: 21).

Uslaner'e göre ise güven, üç farklı türdedir. Bunlardan ilki, stratejik güvendir. Güvenin bu türünde ilk defa karşılaşan iki kişinin birbirine güvenmeleri için herhangi bir stratejik güvene gerek yoktur. İkinci tür güven, bireylerin diğer bireylerin davranışları hakkındaki beklentilerine dayanmaktadır. Stratejik güven, bireylerin nasıl davranacaklarına dair iken, ahlaki/genelleştirilmiş güven ise nasıl davranmaları gerektiği yönündedir. Stratejik güven kırılmalıdır, bireyler hayal kırıklığına uğradıkça diğerlerine duydukları güven derecesi azalacaktır. Ahlaki/genelleştirilmiş güven ise bireylerin yaşadıkları deneyimlerden etkilenmez. Üçüncü tür güven ise bireylerin kurumlara duyduğu güvendir. Bu güven türü, stratejik güven türüne benzemektedir. Kurumlara duyulan güven, hükümetlerin ekonomide, savaşta ve barışta toplumda kanun ve düzeni tesis etmekte ne kadar başarılı olduğuna bağlıdır (Uslaner, 2004: 5).

Kısacası var olan tüm sosyal ilişkilerin temelinde güven duygusu yatmaktadır. Ancak bu şekilde korkusuz, kaygısız bir ortamda yaşamak mümkündür. Güven duygusundan yoksun olan şirketlerde çalışanlar dedikodunun ve kaygının yoğun olduğu bir ortama maruz kalmaktadırlar. Diğer yandan güven duygusunun gelişmiş olduğu şirketlerde çalışanlar ise daha yaratıcı ve işbirliğine dayalı bir ortamda çalışmanın keyfini sürmektedirler. Güven ortamının yaratılmasında anahtar rol ise işyeri liderine (liderliğine) düşmektedir. Sözüne güvenilir, davranışları ve sözleri birbiriyle uyumlu olan bir lider/yönetici çalışanlarına güven duygusunu aşılacaktır. Bu bağlamda şirket içinde sosyal sermayenin gelişime katkı sağlamaktadır. Özetle; bir şirkette sosyal sermayenin, bir şirketin en değerli varlıklarından birisi olduğunun bilinmesi ve verimliliğin daha da artırılması için bu alana yatırım yapılması gerekmektedir.

4. SOSYAL SERMAYE VE İLETİŞİM

Sosyal sermaye kavramı üzerinde çok fazla tanım yapılmakla birlikte üzerinde özellikle güven, normlar ve iletişim kavramlarını ele alıp, bu olguların ağırlıklı olduğu tanımlar dikkat çekmektedir. Buna göre toplum kesimlerinin ve fertlerinin birbirlerine olan güven düzeyi, yazılı olan ve olmayan her türlü davranış ve kurallardan oluşan normlar ve sosyal içerikli iletişim imkânlarının niteliği, sosyal sermayenin genel düzeyini belirlemektedir. Böylelikle sosyal sermaye kavramı, toplum kesimleri arasındaki güvene dayalı ilişkiler düzeyi olarak tanımlanabilmektedir (Redondo, 2005: 2).

Bir ülkedeki gerek yönetenlerle yönetilenler arasındaki dikey karakterli gerekse kişi ve kurumlar arası yatay karakterli güvene dayalı ilişkilerin niteliği ve niceliği, o ülkedeki sosyal sermayenin en belirgin göstergesidir. Diğer yandan az gelişmiş ülkelerde karşılaşılan siyasi çatışmalar, yolsuzluklar, adi suçların çokluğu vb. faktörler de sosyal sermayenin eksikliğini işaret etmektedir.

Heral da (2010) bireyler arasındaki iletişim boyutuna dikkat çekerek, sosyal sermaye kavramını insanların ortak amaçları için bireyler, gruplar ya da organizasyonlar halinde bir arada çalışma yeteneği şeklinde açıklamıştır. Heral'a göre ekonomi, sosyal yaşam üzerinde oluşur. Bu durum, aynı zamanda modern toplumların kendi kendilerini nasıl organize ettiğini gösterir. Ekonomik yaşamın modern hayatı nasıl şekillendirdiği ve temelini oluşturduğunu ifade eder. Bu çerçevede sosyal sermaye, bireyler

arasındaki güven ve eşgüdüm ağının yanı sıra, bilgi paylaşımının da bir göstergesidir. Keza insanların belli bir amaç doğrultusunda hareket edebilmelerini, bu faktörlerin paylaşımıyla mümkündür.

İnsanlar arasındaki güvene dayalı iletişimin ekonomik getirilerini analiz eden sosyal sermaye; eğitim, aile, çalışma hayatı ve kamu idaresindeki faaliyetlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle sosyal sermaye, beşeri sermaye verimliliğine de önemli ölçüde katkı yapan unsurlar arasında yer almaktadır. Beşeri sermayenin rasyonel biçimde kullanılabilmesi, büyük ölçüde sosyal sermayenin varlığına bağlı olduğu için son yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerde sosyal sermayeye verilen önem artmıştır. Bu bakımdan sosyal sermaye ile beşeri sermayenin birbirini tamamlayan iki ayrı değer olarak ele alınması gerekmektedir (Glaeser, v.d., 2001: 27).

Bir ülkede insanlar ve kurumlar arası güvene dayalı ilişkiler ne denli yoğun ise ilgili toplumda aynı ölçüde sosyal sermayenin varlığından söz edilebilir. Bu yapıdaki bir toplumu oluşturan fertler, kendileriyle ve toplumla barışık bir yapı içindedirler. Dolayısıyla kendine ve çevresine güvenen, ayrıca kendisi ve toplumu ile barışık olan kişilerin, iş hayatında çok daha başarılı oldukları gözlemlenmektedir. Çevresiyle yeterli ölçüde iletişim kurabildiği için kendisine güvenen ve içinde bulunduğu toplumla barışık olan bir kişinin kendisine olan güvenin artması, doğal olarak verimliliğine yansımaktadır. Öte yandan, beşeri sermayenin nasıl ve ne ölçüde kullanılacağı tamamen onun sahibi olan kişinin iradesine bağlı olduğundan, ilgili kişinin içinde bulunduğu toplumla barışık olması çok daha özverili çalışmasına neden olmaktadır (Temple, 2000: 28-30). Bu bağlamda fertlerde olduğu gibi toplumlarda da üretkenliğin temel şartı, sağlıklı bir yapıya sahip olmaktır. Sağlıklı toplumlardaki başarı sadece ekonomik alanda değil, bütün diğer bilimsel ve sosyal faaliyetlerde de görülmektedir (Woolcock, 1999: 25).

Ekonomik kalkınmayı etkileyen toplumun sahip olduğu normlar, kurallar, ağlar, iletişim ve karşılıklı güven olarak adlandırılan sosyal sermaye, istenilen ekonomik hedeflere ulaşmak için koordineli aktiviteleri kolaylaştırmakta, organizasyonel bağıntıları güçlendirmekte ve ürün yeniliklerinde pozitif etkiler yaratmaktadır. Güven olmadan sosyal sermaye gerçekleşmez, hayati bağlantılar kurulamaz. Bu nedenle güven, sağlıklı bir sosyal sermayenin ön koşuludur. Diğer taraftan sosyal sermayeyi oluşturan güven odaklı bağlantılar, insanların birlikte çalışmaları ve iş yapmaları sonucu güvenin gelişmesine neden olmaktadır. Böylelikle sosyal sermaye KOBİ'ler ölçeğinde değerlendirildiğinde, çalışanlar arasındaki ilişkileri şekillendirmekte ve yatay iletişimin artmasına yol açmaktadır.

5. SOSYAL SERMAYE VE VERİMLİLİK

Sosyal sermaye; değeri düşük olan çalışanların, daha az güvenilir insanlar oldukları için şirketleşmeye ve örgütlenmeye karşı daha az katılımcı ve istekli oldukları söylenmektedir. Bu durum da KOBİ'ler için can alıcı bir durum olan verimliliğin artırılması sürecine büyük engeldir. Bu bağlamda KOBİ'ler ölçeğinde bakıldığında çalışanların sosyal sermaye çerçevesinde insani ilişkilere önem veren ve bunları sürdürebilme yeteneğine sahip olmasına özen göstermeleri gerekmektedir.

Bir firmanın başarılı olması diğer somut konulara yatırım yaptığı kadar, sosyal sermaye gibi soyut konulara da yatırım yapmasına bağlıdır. Sosyal sermaye; bilgi paylaşımının önemli olduğu ve paylaşılan ortak amaçları ancak güven temeli üzerine oturtmak, firma kültürü yaratarak işlemlerin maliyetlerini düşürmek, işten ayrılmaları azaltarak işe alım ve eğitim masraflarını düşürmek, firmadaki devamlılık nedeniyle daha büyük bir uyum yaratmak konularında verimliliğin artmasına yol açmaktadır.

Kalkınmanın, verimliliğin ve işgücü performansının dinamiklerinden olan sosyal sermaye, bir işletmenin içindeki çalışanların aralarındaki koordinasyonun ve sosyal dayanışmanın işlevsel hale dönüşmesidir. Söz konusu işlevselliği; kendi aralarında etken olan dürüstlük, bilgi paylaşımı, eşgüdüm ve güven unsuru gibi sosyal erdemlerin faal olduğu bir sistem sağlamaktadır. Bu bağlamda sosyal sermaye, bilgi ve yetenek sahibi bireylerin, sosyal dayanışma yoluyla, bu bilgi ve yeteneklerini birbirine aktarmaları sonucu performansın ve sürekli gelişmenin sağlandığı bir mekanizma olarak adlandırılmaktadır (Ören, 2007: 72).

KOBİ'lerde verimliliğin artmasının bir koşulu da iletişim konusundaki hassasiyettir. Zira küçük ve orta ölçekli firmalarda başta çalışanlar arasındaki iletişim olmak üzere, çalışanların yöneticileri ile olan ilişki ve iletişim boyutu ve akabinde firmaların diğer firmalar ile gerçekleştirdikleri iletişim de önem kazanmaktadır. Bu bağlamda sosyal sermayenin ana öğelerinden birisi olan iletişim olgusu, verimliliği etkileyen temel unsurlar birisi olarak değerlendirilmektedir. KOBİ'lerde iç ve dış iletişim konusunda başarılı olunması, verimliliğin artışı anlamında değerli katkılar sağlamaktadır. Nitekim bir firma kendi içinde iletişimde bir sorun yaşamıyorsa, çalışanların verimliliği olumlu yönde artış gösterecektir. Benzer şekilde kendi dışındaki diğer firmalar ile iletişim ve güven temeline dayalı bir iş modeli geliştiren firmanın verimliliğinde artış olacaktır. Çünkü olumlu bir atmosferde çalışanlar, yaptıkları işlerde hem daha verimli hem de daha üretken olmaktadır. Bu durum kaliteli ürünlerin ve sorunsuz bir üretimin de olduğunun göstergesidir. Sonuç olarak sorunsuz bir iletişim modelini benimseyen ve güven temeline dayalı bir ilişki ağı olan firmalarda verimlilik konusunda ivmenin yukarıya doğru hareket ettiğini söylemek mümkündür.

6. ÖRNEK OLAY: ESKİŞEHİR SANAYİ ODASI MOBİLYACILAR VE MARANGOZLAR ODASI'NA KAYITLI MOBİLYA FİRMALARI ÜZERİNE GERÇEKLEŞTİRİLEN SOSYAL SERMAYE KAVRAMI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Eskişehir'de mobilya sektörünün içinde bulunduğu durumu analiz etmek amacıyla kısa adı SANGEM olan Sanayi Geliştirme Merkezi'nde çalışan kurumsal danışmanlık uzmanları tarafından Eskişehir Sanayi Odası (ESO)'na kayıtlı ve Eskişehir Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü (EOSB) sınırları içerisinde faaliyet gösteren ve Eskişehir Mobilyacılar Marangozlar Odası (EMMO)'na kayıtlı mobilya firmaları ile bir analiz çalışması yapılmıştır.

SANGEM, ESO ve EOSB bünyesinde kurumsal danışmanlık çalışmaları yapan kâr amaçsız bir kuruluştur. SANGEM, sanayiciye sektördeki sorunlardan yönetim, üretim, kurumsal yapı, teknolojik yenilikler, iletişim, insan kaynakları, pazarlama, finansman ve kümelenme gibi pek çok konuda danışmanlık hizmetleriyle yardımcı olmak ve sorunlara çözüm önerileri geliştirmek için hizmet vermektedir. Verilen hizmetler karşılığında hiçbir şekilde ücret alınmamaktadır. Sanayicinin kalıcılığı, sürdürülebilirliği, rekabetçiliği ve katma değer artışı hedefleyen bu çalışma modeli ile sanayiye yeni hareket getirilmesi hedeflenmiştir. SANGEM'in öncelikli amacı; çok sayıda KOBİ'nin katılıp, yarar sağlayabileceği biçimde uygun sınıfların rekabetçiliğinin iyileştirilmesi, Eskişehir sanayisinin mal ve hizmet üretiminde küresel rekabet gücüne kavuşması, dünya pazarlarında kabul gören ürünlerin ve hizmetlerin gerçekleştirilmesi ve ticarileştirilmesi ile bölgenin ekonomik ve sosyal yönden gelişmesine katkı sağlamaktır¹.

SANGEM tarafından gerçekleştirilen çalışmada, mobilya sektöründe faaliyet gösteren firmalar arasından bir seçim yapılarak 20 Temmuz – 19 Ağustos 2011 tarihleri arasında 21 firma yöneticisi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Çalışmanın bir bölümünde de firma sahiplerine “sosyal sermaye” kavramını ilgilendirecek boyutta, Eskişehir mobilya sektörünün geleceği hakkındaki düşüncelerinin ne olduğu yönünde sorular yöneltilmiştir. Sorulara alınan yanıtlar, “sosyal sermaye” kavramını yakından ilgilendirmesi bakımından değerli bulunmuş ve bu çalışmada “örnek olay” olarak gösterilmesi uygun görülmüştür.

Her firma yetkilisine birbirinden habersiz ve farklı ortamlarda Eskişehir mobilya sektörünün geleceği konusundaki düşünceleri ile ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Firma yetkililerine bu soru farklı zamanlarda yönetilmesine rağmen alınan cevapların ortak paydada buluşması, sosyal sermaye bakımından değerlendirildiğinde, sektöre ilişkin ciddi bir sıkıntının olduğu ve bu nedenle de acil önlemler alınması gerektiği yönünde olmuştur.

¹ SANGEM hakkında daha ayrıntılı bilgiye <http://www.sangem.org> adresinden erişilebilir.

Eskişehir mobilya sektöründe faaliyet gösteren firma yöneticilerinden alınan yanıtlarda sosyal sermaye kavramının saç ayaklarından birisi olan “güven” konusunda bir eksiklik olduğu anlaşılmıştır. Yüz yüze görüşme yapılan firma yetkilileri özellikle bu bağlamda kendi aralarında sorunlar yaşandığına ve kendi aralarında güven eksikliği olduğuna dikkat çekmişlerdir. Konuyla ilgili olarak firma yetkililerinin aşağıdaki ifadeleri örnek olarak gösterilebilir:

“Eskişehir mobilya sektörünün gelişmesi için 3-5 yıl içinde eleman sıkıntısını çözmek gerekiyor. Eskişehir’in sanayi işçisi eksikliği var. Eskişehir mobilyasında umut var. Bu sektörde diğerleri ile uyumlu çalışmak gerekir. Aksi halde uyum göstermeyen yok olur. Herkes birbirinin işini uygun şartlarda yaparsa bu iş yürür. Ancak kendi aramızda bir güven sorunu yaşıyoruz. Birbirimize güvenme konusunda sıkıntılar var. Öncelikle kafa yapısının değişmesi gerekir. Dört kişi kafa kafaya verip bir arada çalışmıyoruz. Bunun temel nedeni de güven bunalımıdır. Bu sektörün gelecekte başarıya ulaşması için bu sorunun çözülmesi ve samimi olunması gerekmektedir.”

Eskişehir mobilya firmaları arasında büyük ve küçük firma ayırımı yapıldığı ve büyük firmaların küçük firmalara yardımcı olmadığı, bu durumun da aradaki güven bağlarını olumsuz etkilediği görüşü ise aşağıdaki ifadelerle anlam kazanmaktadır.

“Eskişehir mobilyasında gelişme olması için öncelikle insanların bir araya gelmesi gerekir. Eskişehir mobilyasının imajının düzeltilmesi gerekir. Taklitten kaçınmak gerekiyor. İnegöl’ün taklidi yapılıyor. 2’inci ve 3’üncü kuşağın bu işe sahip çıkması gerekir. 1’inci kuşak çok para kazandı; ama parayı gayrimenkule ve başka şeylere yatırdı. Mobilya sektörüne yatırım yapmayınca büyüme olmadı. Mobilya camiasında güven duygusu yok. Dernekler ve üyeleri arasındaki ilişkiler çok zayıf. Derneklerin kendi aralarındaki uyumsuzluk, mobilya firmalarına da olumsuz yansıyor. Sıkıntı çok büyük. Bunun çözüme kavuşturulması gerekir. Eskişehir’de birlik ve beraberlik yok. İki kişi bir araya gelince acayip hırs oluyor. Kişiler birbirlerinin arkasından birbirinin kuyusunu kazıyor. Büyük firmalar bu işe yatırım yapmıyorlar. Küçük firmalara destek olmuyorlar. Hatta büyük firmalar öyle anlar oluyor ki Eskişehir firması olduklarını unutup, bizimle yan yana gelmek istemiyorlar.”

Güven sorununun çözülememesi nedeniyle kümelenme çalışmalarının da yapılamadığına dikkat çeken bir başka firma yetkilisi ise şunları söylemiştir:

“Mobilya sektörünün düzelmesi için pazarlama yapmak gerekir. Derme çatma bir yerde mobilya satışı olmaz. EMKO veya BAKSAN’da yol boyunca büyük mağazalar, show roomlar yapılsa daha iyi olur. Mobilya sektörünün büyümesinin ilk şartı budur. Büyük firmalar da kooperatifler kurup, bunun lideri olsun. Kümelenme çalışmaları yapılmalı. 1977-1980’li yıllarda mobilyaya öncülük edenler katları, dükkânları aldılar ve kenara çekildiler. Sunta fabrikaları satışa çıktı. Bunu mobilyadan anlamayanlar satın aldı. Eskişehir’de bir araya gelme sorunu var. Çünkü zihniyet farklı. Büyük firmalar çarşıda teşhir dükkânı açmıyor. Zira burada dükkân açarsa, müşterisini bize kaptırma korkusu yaşıyor. Satış yapanlar müşteriye ‘Ankara malı, İnegöl malı’ gibi ifadeler kullanıyorlar. Bu da Eskişehir mobilyasının alaşağı edilmesi anlamına geliyor. Eskişehir malı derse, sanki satış yapamayacakmış gibi bir önyargı var. Sermayeden ziyade kafa yapısının değişmesi gerekiyor. Büyük firmalar, küçük firmaların elinden tutmuyorlar. İnsanlar birbirine güvenmediği için bir araya gelme, kümelenme gibi faydalı işler yapılmıyor.”

Güven konusunda yaşanan gelişmeler, beraberinde birlik olma, bir araya gelme durumunu da sektöre uğratmaktadır. Bununla ilgili şu görüşler, sektörün önündeki en büyük engellerden bir diğeri olarak gösterilmektedir:

“Şirket birleşmeleri Eskişehir mobilya sektörüne katkı sağlar; ancak Eskişehir’de beraber hareket etme bilinci yok. Bu bilincin yerleşmesi için bir nesil değişmesi gerekiyor. Eskişehir’deki öne çıkan dernekler sadece seçim zamanları üyeleriyle ilgileniyorlar. Bunun dışında da bir şey yapmıyorlar. Birlikte hareket etme bilincinin geliştirilmesi için derneklere de çok görev düşüyor. Birleştirici, bütünleştirici çalışmalar yapılmalı. Yoksa sektörde çözümler hızla aratacak”

“Eskişehir’de kümeleşme çalışmaları yok. 30 kişi bir araya gelemiyor. Kopmalar çok fazla. Eskişehir’de herkes farklı bir dil konuşuyor. Birisinin ciddi anlamda öncü olması gerekiyor; ama kimse taşın altına elini sokmuyor. Sermaye çöktü artık. Bugün mobilya alanında sanatçılık ortadan kalktı. Modüler mobilyaya dönüldü. Bu durum da farklı alanlarda çalışanların da mobilya sektörüne yönelmesine yol açtı. Örneğin demirci de mermerci de artık mobilyacı gibi hizmet vermeye başladı. Bu durum da mobilya sektörünün anlamsızlaşmasına neden oldu. Eskişehir’de öne çıkan firmalar, küçük firmaların elinden tutarak, onlara fason işler yaptırdığı takdirde Eskişehir mobilya sektöründe bir canlılık yaşanır. Aksi halde mobilyanın çöküşü yakındır. Eğer birlik olmazsa ne EMKO ne de BAKSAN kalır yakın tarihe kadar.”

“Eskişehir, mobilya sektörü için elindeki değeri kaybetti. 1970’lerde EMİSTAŞ vardı. Eskişehir’den birkaç kişi çıkıp, EMİSTAŞ’ın işlerini alıp, yürütemedi. Birinci kuşak çok yetkin olmadı. Bunun için de işler, civar illere kaydı. Eskişehir’de paylaşımcılık yok. Toplantılara katılım yok. Birinci kuşak, ekindeki yetkiyi ikinci kuşağa çok geç verdi. Ancak yetkisiz başarı olmaz. 10 yıldır bir hareketlenme var. Bir firmanın öncelikle alt yapısı olmalı, büyümeli. Kurumsallaşamayan firmalar başarılı olamaz. Eskişehir mobilya sektöründe küçük işletmeler ortaya çıktı. Bu da beraberinde fason üretimi getirdi. Mobilya alanında ruh kalmadı. Teknolojiyi ilerletmek gerekir. Teknoloji değiştirmek ve kafaları değiştirmek gerekir.”

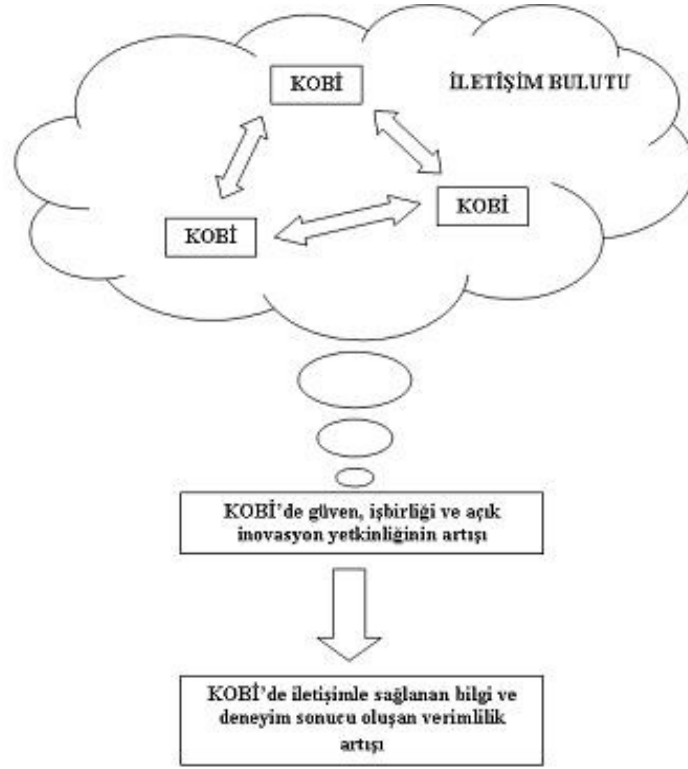
Eskişehir’de mobilya sektöründe faaliyet gösteren firma yöneticileri ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler sosyal sermaye başlığı altında değerlendirildiğinde, firmalar arasında güven eksikliği olduğu, iletişim kopukluğu yaşandığı, bir araya gelememe vb. konularda yoğunluk yaşandığı gözlemlenmiştir. Hal böyle olunca da Eskişehir mobilya sektöründe verimliliğin düştüğü, aktif işlerin başaramadığı, kümelenme gibi sosyal sermayenin güçlü olduğu göstergelerin yerine getirilemediği anlaşılmıştır. Eskişehir mobilya sektörü bağlamında ne yazık ki günümüzde “sosyal sermaye” olarak adlandırılan iletişim, ilişki, güven temelli birlikteliklerin zayıflamaya yüz tuttuğu görülmüştür. Eskişehir mobilya sektörünün canlandırılması için yapılacak çalışmalarda sektörde faaliyet gösteren tüm kamu kurum, kuruluş ve firma yetkililerine büyük görev düşmektedir.

7. SONUÇ

Sosyal sermaye ile kastedilen konu, ilişkilerin çeşitliliği, boyutu ve derinliğidir. Günümüzde ne iş yapıldığı kadar ne kadar çok kişi tanındığı da önemlidir; bu nedenle iş kültürü alanında ilişki yönetimi olgusu hızla yaygınlık kazanmaktadır. Genelde KOBİ ekonomisi çerçevesinde sosyal ilişkilerin güçlü olması, hemen her sektörde önemli hale gelmiştir. Konuya KOBİ ölçeğinde bakıldığında ise KOBİ’lerin birbirleriyle olan ilişki boyutları, birbirleriyle iş yapma durumları akla gelmektedir.

KOBİ’lerde iletişimin güçlü olması; özellikle çalışanlarla çalışanlar, çalışanlarla yöneticiler arasındaki iletişimin güçlü olması, bunun yanı sıra firmanın dış çevre içerisinde yer alan müşterilerle, başka firmalarla olan ilişki ve iletişim boyutlarının ileri düzeyde olması o firmada sosyal sermaye olgusunun işlediğini göstermektedir. Firmalar arasındaki iletişim arttıkça sosyal sermaye de artış gösterecektir. Ayrıca sosyal sermaye artışı ile firmalar arasındaki geçirgen yapıda da artış olacaktır. Bu da paylaşımcılığın artması anlamına gelmektedir. Firmalar arası iletişimin yaygınlaşması ve derinleşmesi, güven ve işbirliğini geliştirirken diğer yandan açık inovasyon sürecini de başlatabilecek ve geliştirebilecektir. KOBİ’lerde iletişim ile sağlanan gelişim aşamaları aşağıda verilen Şekil 1’de gösterildiği şekliyledir.

Şekil 1: İletişim Bulutu

Özetle; firmalar arasındaki güven ortamının artması ve iletişimin güçlü olması, karşılıklı bilgi ve deneyim paylaşımının sağlayacağı sektörel yetkinlik ve çözüm becerisi geliştirmeler, tedarik zincirinin tamamı açısından verimlilik artışına neden olmaktadır. İşbirliği ve paylaşım içinde gerçekleşen işlerde hem güven unsuru pekişmiş olacak hem kalite artışı gerçekleşecek hem de verimlilik artışı olacaktır. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde sosyal sermayenin güçlü olması, KOBİ'lerde başta verimlilik olmak üzere tüm alanlarda iyileşme oluşmasına yol açacaktır. Zira eğitim, inovasyon, yenilikçi tasarım ve ar-ge çalışmaları, üniversite ile işbirliği yapılması, bilgi transferi gibi daha yetkinlik isteyen konularda KOBİ'lerin öne açılmış olacaktır.

Örnek olay kapsamında sosyal sermaye gerçeği değerlendirildiğinde; Eskişehir mobilya sektöründe bir ilerleme kaydedilmesi için yapılması gerekenler konusunda, firma yetkililerinin açıklamalarında iki başlık öne çıkmaktadır. Öne çıkan başlıkları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- 1- Firmalar arasındaki güven duygusu eksikliği,
- 2- Mobilya alanında faaliyet gösteren büyük küçük tüm firmaların arasında birlik beraberlik olmaması ve kümelenme konusunda yetersiz kalınması,

Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren, ESO ve EMMO üyesi orta ölçekli firma yetkililerinin özellikle yukarıda sözü edilen birinci ve ikinci maddeyi sıklıkla dile getirdikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda mobilya sektörünün tamamındaki sorunlar Eskişehir ölçeğinde benzer nitelikler taşımaktadır. Öncelikle güven sorununun çözülmesi ve bir arada iş yapma fikrinin benimsenmesi gerekmektedir. Sorunların bir an evvel çözüme kavuşturulması ise bu alanda aktif olan dernek ve kurum

ve kuruluşların öncülüğünde gerçekleştirilecek çalışmaların yanı sıra faaliyette bulunan mobilya firmalarının da bu çalışmalara inançla katılım sağlaması ile mümkün görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Altan, Rıfat. (2007). “Sosyal Sermaye ve Kalkınma”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 455, Haziran 2007.
- Baltaş, Acar. (2011). “Sosyal Sermaye Aktif Değerlerin Toplamıdır.” <http://www.baltas-baltas.com>, Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2011.
- Bourdieu, Pierre ve Loic J.D. Wacquant. (2003). **Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**, Çeviren: Nazlı Öktem, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Carpiano, Richard M. (2004). **The Form sos Social Capital: A Sociomedical Science Investigation of Neighborhood Social Capital as a Health Determinant Using a Bourdieu Framework**, Unpublished Doctorate Thesis, Columbia University.
- Coleman, James. (1988). “Social Capital in the Creation of Human Capital”, **The American Journal of Sociology**, Vol. 94.
- Dika, Sandra L. (2003). **The Effects of Self Processes and Social Capital on the Educational Outcomes of High School Students**, Unpublished Doctorate Thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Ekşi Uğuz, Hülya. (2010). **Kişisel ve Kurumsal Gelişmeye Farklı Bir Yaklaşım Sosyal Sermaye**, Orion Kitabevi: İstanbul.
- Fukuyama, Francis. (1999). “Social Capital and Civil Society”, IMF Conference on Second Generation Reforms, The Institute of Public Policy, George Mason University, October 1, 1999.
- Fukuyama, Francis. (1998). **Güven-Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması**, Çeviren: Ahmet Buğdaycı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: Ankara.
- Glaeser, E.L., D. Laibson, & B. Sacerdote, (2001). “The Economic Approach to Social Capital”, Harvard Institute of Economic Research Discussion Paper Number 1916, March 2001, Harvard University.
- Heral, İsmail. (2006). “Sosyal Sermaye”, http://www.eastweststudies.org/tr/makale_detail.php?makale=58&tur=100, Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2010.
- Möllering, Guido. (2001). “The Nature of Trust From George Simmel to a Teory of Expectation, Interpretation and Suspension, Sosiology”, Vol. 35, No. 2, Pp.403-420. Printed in the United Kingdom BSA Publications Limited, <http://www.wiwiss.fu-berlin.de/w3/w3sydow/team/Moellering/sociology.pdf>, 2001, Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2010.
- National Statistics. (2001). **Social Capital A Review of the Literature**, Social Analysis and Reporting Division Office for National Statistics.
- Ören, Kenan. (2007). “Sosyal Sermayede Güven Unsuru ve İşgücü Performansına Etkisi”, Kamu-İş, C:9, S: 1, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/914.pdf>, Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2011.
- Redondo, F.V. (2005). “Builging Up Social in a Changing World”, Journal of Economic Dynamics Control, (Artical in Pres), accepted 4 July 2005.
- Silva, Elizabeth & Rosalind Edwards. (2004). **Operationalizing Bourdeiu on Capitals: ‘A Discussion The Construction of The Object’**, ESRC Research Methods Programme Working Paper, ccsr.ec.uk.

Temple, J. (2000). “Growth Effect of Education on Social Capital in the OECD Countries”, OECD Working Paper No: 00/36.

Uslaner, Eric M. (2004). “Trust as a Moral Value” Dario Castiglione, Jan W. vanDeth and Guglielmo, eds. Handbook of Social Capital, Oxford University Pres.

Winter, Jan. (2000). **Towards a Theorised Understanding of Family Life and Social Capital**, Working Paper 21, Australian Institute of Family Studies.

Woolcock, M. (1999). “Managing Risk, Shocks and Opportunity in Developing Economies: Role of Social Capital”, The World Bank Development Research Group.

Yazar İndeksi

A. Seden Özbek Püskül	121	Melike Mengü	55
Arzu Çakınberk	43	Merve Tuncay	337
Ali Korhan Özen	363	Murat Caner Testik	317
Alper A. Yıldırım	309	Murat Ketten	107
Anıl Çekiç	3	Murat Mala	23
Asiman Guliyev	347	Mustafa Kemal Topçu	23
Aslı Çakın	363	Müzehher Yamaç	211
Aygün Cabarzade	73	Neslihan Derin	243, 253
Aykut Berber	237	Nevra Yaman	273
Banu Dinçer	223	Okan Veli Şafaklı	355
Burak Çapraz	231	Önder Belgin	317
Cavide Uyargil	183	Özlem Kırıcı	317
Caner Dinçer	223	Özlem Kırıcı	317
Cenk Karaçın	309	Rüstem Hacırüstemoğlu	159
Cevriye Gencer	279	Salih Barışık	171
E. Burcu Mamak Ekinci	93	Salih Dindar	291
Ediz Atmaca	273,291	Salim Şengel	191
Esin Yeşildal	183	Seda Işık	13
Fariz Ahmadov	83, 347	Seda Tunç	231
Fevzi Er	325	Selim Müslüm	23
Fulya Aydınli Kulak	183	Seniha Dal	147
Geray Musayev	83	Sera Özbaşar	399
Gökdeniz Kalkın	243, 253	Şakir Sakarya	107
Gülsüm Çalışır	199, 299	Tuba Yumuşak Tokuçoğlu	93
Gürcan Banger	199, 299	Tugay Keçeci	89
Gürhan Uysal	55	Tuğçe Karaca	279
Halil Seval	93	Tuna Uslu	31, 263, 379
Hayri Ülgen	237	Umut H. İnan	309
İbrahim AKSEL	237	Vefa Mahmudova	636
İsmail Bircan	3	Volkan Demir	159
Mehmet Marangoz	13	Yasemin Çiftçi	171
Mehmet Tikici	243, 253	Yunus Emre Birol	337
Mehmet Ufuk Tutan	231	Yusif Aliyev	83
Mehmet Yazıcı	137	Z. Birce Ergör	93